

מתימן תיפתח הרעה

כוחות רבי עוצמה פועלים בתימן ומאיימים לקרוע אותה לגזרים: השיעים בתמיכת איראן, שבטים תומכי אל-קאעידה וכוחות בדלניים אזוריים. ערעור היציבות בתימן מסכן גם את סעודיה - ובכך את כלכלת העולם כולו

מפגינים בקריאה להתפטרותו של נשיא תימן עלי עבדאללה סאלח, אפריל 2011 ◀ המהפכה בתימן דירבנה את איראן להגביר עוד יותר את תמיכתה הפוליטית והצבאית בגורמי האופוזיציה שם

יואל גוזינסקי
חוקר במכון למחקרי ביטחון לאומי.
לשעבר חבר במועצה לביטחון לאומי

מבוא

"האביב הערבי" עדיין לא הגיע במלוא עוצמתו למדינות במזרח התיכון שחו מלחמות אזרחים ממושכות ופיצול פנימי עמוק כמו עיראק ולבנון. תימן יוצאת מהכלל הזה. המדינה השסועה הזאת מתמודדת בעשור האחרון עם קריאות גוברות לעצמאות החבל הדרומי, עם מרידה שיעית אלימה בתמיכה גוברת של איראן בצפון ועם אחיזה של אל-קאעידה בשטחים נרחבים במדינה. למרות זאת פקדה אותה החל מינואר 2011 תסיסה אזרחית בהשראת הטלטלה הערבית. התסיסה הזאת האיצה תהליכים שעלולים להוביל להתפרקות המדינה.

ההסכם שהושג בתמיכת ארה"ב ובתיווכה של "המועצה לשיתוף פעולה במפרץ" (GCC) בנובמבר 2011, אשר הסדיר את העברת סמכויות הנשיא עלי עבדאללה סאלח אל עבד רבו מנסור האדי, ואשר מומש בפברואר 2012, בישר בתחילה הקלה גדולה לעם התימני ולקהילה הבין-לאומית. התקווה הייתה שפרישתו של סאלח לאחר יותר משלושה עשורים בתפקיד תשים קץ ל"מהפכת תימן", אך לא פחות מכך למצבה הקשה של המדינה. אלא שעזיבתו לא הובילה עד עתה ליציבות המיוחלת. יתר על כן, "המהפכה התימנית" החלישה עוד יותר את השלטון המרכזי והביאה להתחזקות ההשפעה של איראן ושל אל-קאעידה.

התמוטטות "הסדר סאלח"

הסתלקותו של המנהיג הערבי הרביעי מאז החל "האביב הערבי" אולי סייעה זמנית להנמיך את גובה הלהבות, אולם תהליך הרפורמות בתימן טרם הוביל לסילוקה של המפלגה השלטת או אפילו לסילוקה של

המשפחה השלטת. הנשיא הקודם, סאלח, עדיין ממלא תפקיד משמעותי בפוליטיקה של תימן - בראש ובראשונה בשל העובדה שקרובי משפחתו ונאמניו עדיין אווזים בתפקידי מפתח בהנהגת המדינה והצבא. כך למשל בנו, אחמד עלי-סאלח, שיש לו שאיפות פוליטיות, עומד עדיין בראש משמר הרפובליקה והכוחות המיוחדים. במסגרת ניסיונותיו להרחיק את נאמני סאלח, פירסם משרד הנשיאות בדצמבר 2012 סדרה של צווים שנועדו להחליף או לדחוק לשוליים קצינים המזוהים עם קודמו, ובראשם אחיינו של סאלח, יאיא, העומד, בין היתר, בראש היחידה ללוחמה בטרור - אך התהליך צפוי להיות ארוך ועקוב מדם.

לסאלח, שחמק מהעמדה לדין, הותר גם להמשיך לעמוד בראש מפלגתו, ומחצית משרי הקבינט נותרו מתקופתו. הוא אינו מסתיר את המשך מעורבותו בניהול ענייני המדינה ואף מאיים כי לא תינתן יציבות בלעדיו ובלי שנאמניו וקרובי משפחתו ישמרו על עמדותיהם הבכירות בהנהגת המדינה.¹ אלא שמדובר ביותר מאשר קרובי משפחה: קצינים בכירים רבים משתייכים לשבטו של סאלח, ואין זה סביר להניח שיעזבו מרצונם החופשי.

כאמור, מיד לאחר כניסתו לתפקיד פתח הירש, האדי, במאמץ להחליף את מרבית הקצינים הבכירים במדינה וכן את המושלים בארבעה מחוזות, ובהם כמה נאמניו של סאלח. המאמץ הזה נתקל בהתנגדות. כך, למשל, כאשר ביקש האדי לפטר את מפקד חיל האוויר (אחי למחצה של סאלח) במסגרת מאמציו להרחיק את אנשי

**מה שמניע את איראן
לסמן גורמים בדלניים
בתימן הוא רצונה להגביר
את השפעתה שם ולערער
ככל האפשר את היציבות
בסמוך למפיקת הנפט
הגדולה בעולם ויריבתה,
סעודיה**

המשטר הקודם מעמדות השפעה, השביתו בתגובה נאמניו של מפקד חיל האוויר את נמל התעופה הבין-לאומי של צנעא.² לקראת סוף 2012 נכלאו יותר מ-90 קצינים השייכים למשמר הרפובליקני בגין התקפה על משרד ההגנה בצנעא באוגוסט של אותה השנה. ההתקפה הייתה תגובה לניסיון של האדי להעביר את בנו של סאלח מהפיקוד על המשמר הרפובליקני שהוא הכוח המצויד והמאומן ביותר בצבא. עם זאת, העובדה שהאדי עשוי להשתלט על מוקדי הכוח במדינה אינה מבשרת בהכרח טובות, שכן נראה כי הוא מאמץ את האסטרטגיה של קודמו בתפקיד וממנה יותר ויותר מאנשי שלומו לתפקידי מפתח בהנהגת המדינה. החשש הוא שמה שהיה הוא שיהיה: כוחות הביטחון בתימן ישמשו, כבעבר, לסגירת חשבונות פוליטיים.

במהלך 33 שנות שלטונו הצליח סאלח ליצור מערכת מורכבת של חסות ממשלתית על השבטים השונים בתימן - מה שסייע לו לשלוט ביד רמה על המדינה. במדינה שבה מספר כלי הנשק הבלתי מפקחים גדול בהרבה מאשר מספר כלי הנשק שנמצאים בידי שירותי הביטחון הצליח סאלח לשמור על איזון בתוך כוחות הביטחון השונים ובין השבטים והתמודד עם איומים מבית באמצעות שילוב של הטלת אימה ושל קואופטיציה.³ מנהיגי שבטים שהצליחו להשיג יציבות תוגמלו בהטבות רבות, וגם את האופוזיציה הצליח סאלח לקנות באופן דומה. התמוטטות "הסדר של סאלח" פגעה במרקם השבטי העדין והחשוב כל כך ליציבות ועלולה להצית תחרות מזוינת בין השבטים על שליטה במשאביה המידלדלים של המדינה. ישנם מקומות שבהם שבטים ממשיכים לתמוך במשטר הקודם, ואילו שבטים אחרים הצטרפו לשורות המשטר הנוכחי. מצב דומה מתרחש, כאמור, גם בכוחות הביטחון. ללא קשר לזהותו של המנצח בבחירות לפרלמנט ולנשיאות שיתקיימו בפברואר 2014, בתום שתי שנות נשיאות של האדי, יהיה על הנשיא שייבחר להתמודד עם חברה מפולגת ומקוטבת לשבטים, לפלגים דתיים ולמיליציות חמושות. לאחר כשנתיים של לחימה גם הבירה צנעא נותרה למעשה עיר מחולקת: בשכונות השונות שולטים פלגים יריבים. ממשלתו של האדי נאלצת להתמודד עם סדרה ארוכה של איומים ליציבות המדינה,

שהחמור שבהם הוא המצב הכלכלי. נפט, המשאב הטבעי היחיד של המדינה והמקור למרבית הכנסתה מיצוא, הולך ואוזל במהירות. בשנים האחרונות, בהיעדר תוכנית לפיתוח כלכלי, הסתמך סאלח על סיוע פיננסי מסעודיה ומארה"ב כדי לעמוד במסגרת התקציב.

תימן היא המדינה המאוכלסת ביותר בחצי האי ערב והענייה ביותר בעולם הערבי: כמחצית מאוכלוסייתה מתקיימת מפחות משני דולרים ביום. מאז פרוץ המהומות בראשית 2011 המצב הכלכלי בתימן רק הורע. יצוא הנפט והגז נפגע אנושות (מתקני קידוח וצינורות הפכו זה מכבר יעד אטרקטיבי לארגוני הטרור),⁴ וההפסדים של כלכלת תימן מאז ראשית המהומות נאמדים ביותר מעשרה מיליארד דולר. נוסף על כך האבטלה נסקה - על פי כמה מדדים היא כבר חצתה את רף ה-50% - המים הפכו מצרך יקר ערך, הרעב גדל וכך גם החשש ממגפות.⁵ לא פחות חשוב מכך: מאז ראשיתו של גל ההתקוממות, החל הממשל המרכזי לאבד בהדרגה שליטה על אזורים רבים, ואלה עברו לשליטתם של ארגוני מיליציה ושל שבטים. התהליך הזה מתרחש לא רק באזורים המרוחקים, אלא אפילו בסמוך לבירה צנעא. נוסף על כך בדרום המדינה לא מהססים הבדלנים לבטא את שאיפותיהם הנחרצות לפרוש מהמדינה והם מאיימים להכריז על עצמאות.⁶ אם יפרשו, צפויה תימן לאבד נתח משמעותי מעתודות הנפט המדולדלות ממילא שלה ואת נמל המים העיקרי שלה בעדן.

המעורבות הגוברת של איראן

המהפכה בתימן דירבנה את איראן להגביר עוד יותר את תמיכתה הפוליטית והצבאית בגורמי האופוזיציה שם - בראש ובראשונה במורדים הח'ותים (שהם שבט שיעי). בעבר המעיטו האמריקנים מחשיבות התמיכה של איראן במורדים השיעים, אך באחרונה גם הם מבינים שאיראן הגבירה את מעורבותה במדינה בשל היחלשות השלטון המרכזי. אחד הביטויים לתמיכה הזאת הוא האצת משלוחי הנשק מאיראן למורדים בתימן.⁷ שגריר ארה"ב בתימן, ג'רלד פיירסטין, טען כי "האיראנים מנסים להגביר את נוכחותם בתימן... ומנצלים לשם כך את חוסר היציבות הפוליטית ואת חולשת הממשל".⁸ דברים דומים השמיע העוזר של מזכירת המדינה

האמריקנית לענייני המזרח התיכון, ג'פרי פלטמן, לאחר פגישה עם נשיא תימן.⁹ איראן מסייעת לא רק לשיעים אלא גם לגורמי אופוזיציה אחרים ובהם "ח'רכ" שפועלת להיפרדות הדרום מתימן. מה שמניע את איראן לממן גורמים בדלניים בתימן הוא רצונה להגביר את השפעתה שם ולערער ככל האפשר את היציבות בסמוך למפיקת הנפט הגדולה בעולם ויריבתה, סעודיה, ובסמוך למצרי באב אל-מנדב, שהם נתיב שיט אסטרטגי.¹⁰ לטענת הסעודים, מסייעים האיראנים גם לגורמים המזוהים עם אל-קאעידה.¹¹ באמצעות התמיכה בגורמי האופוזיציה השונים שואפת איראן להקשות על השלטון המרכזי לכפות את מרותו בכל חלקי המדינה. ביולי 2012 ושלשה חודשים לאחר מכן, באוקטובר, הודיעו השלטונות בתימן כי חשפו תאים שלהם קשר עם משמרות המהפכה האיראניים. הנשיא האדי האשים את איראן בכמה הזדמנויות במעורבות פוליטית וצבאית בתימן, הפציר בה לחדול מהמעורבות הזאת ואף איים לנקוט צעדים נגדה אם לא תחדל מכך.¹² את התמיכה הצבאית המשמעותית ביותר מעניקה איראן למורדים השיעים בצפון תימן - בין היתר באמצעות כוח קודס של משמרות המהפכה ולפי כמה דיווחים גם באמצעות ארגון חזבאללה.¹³ איראן פועלת אפוא בתימן גם ישירות וגם באמצעות שליחים - בדיוק כפי שהיא פועלת בעיראק, בלבנון ובעזה.

לא ברור מהי מידת תרומתו של הסיוע האיראני למאמץ המלחמתי של השיעים הח'ותים. משלוחי הנשק מאיראן (שכוללים רובי סער, מטעני חבלה, נשק נ"ט וכסף מזומן רב המועברים בדרך כלל באמצעות

את התמיכה הצבאית המשמעותית ביותר מעניקה איראן למורדים השיעים בצפון תימן ולפי כמה דיווחים גם באמצעות ארגון חזבאללה

ספינות) אינם כשלעצמם משמעותיים ביחס לכמויות הנשק המצויות בתימן, במיוחד בחלקה הצפוני. אף על פי כן הם מאפשרים לה לקנות השפעה. יתר על כן, מדובר בסיוע עקבי ומתמשך המעיד על החשיבות הרבה שמייחסת טהראן למרד השיעי, שהוא בעיניה דרך להגביר את השפעתה במדינה השסועה ולפגוע ביציבותה של סעודיה, יריבתה המרכזית באזור. סעודיה יצאה בשלהי 2009 למערכה צבאית קצרה אך משמעותית בצפון תימן - מערכה שהמחישה את המאבק האזורי החרף שניטש בינה לבין איראן.

צנעא נלחמת במורדים השיעים לסירוגין מאז 2004, והסבב האחרון היה הקשה והקטלני ביותר. הסכסוך התעצם ב-2009, כאשר צנעא יצאה למבצע "אדמה חרוכה". סעודיה הצטרפה ללחימה בראשית נובמבר, כאשר המורדים השתלטו על שטח בממלכה ובו כפרים אחדים והרגו כמה חיילים סעודים. צבא תימן וצבא סעודיה ערכו מבצע מתואם: צבא תימן תקף את המורדים מדרום, ואילו הסעודים תקפו מצפון וכך יצרו ביחד תנועת מלקחיים קלסית. במשך שלושת חודשי הלחימה ניסו הסעודים, שמצוידים במיטב האמל"ח המערבי, לחסל את ההתקוממות השיעית בעומק שטחה של תימן. כמו כן הטילו הסעודים מצור ימי חלקי שנועד לנתק את קווי ההספקה האפשריים מאיראן למורדים השיעים בנתיב שמשמש גם מבריחים תימנים להעברת נשק מאיראן לסודאן ומשם לרצועת עזה.¹⁴ אף על פי שמטרתה המוצהרת של סעודיה הייתה להגן על "השלמות הטריטוריאלית" של הממלכה, הרי לא פחות מכך היא ביקשה בהתערבותה זו לחסום כל השפעה איראנית אמיתית או מדומה על מפתנה.

הכוח הלוחם של הח'ותים שמונה - כך מעריכים - כ-7,000 לוחמים, ניצל את הכאוס השורר בתימן מאז 2011 כדי להרחיב את האזורים שבשליטתו, ובפועל הוא שולט במרבית מחוז סעדה וכן באזורים נרחבים לאורך הגבול עם סעודיה. הח'ותים השיעים הפכו מתנועה אידיאולוגית-דתית הנאבקת נגד ממשלת תימן בגלל טענות על קיפוח ועל אפליה לתנועת גרילה קלסית שפועלת מתוך השטח ההררי בצפון תימן. איראן מפיקה תועלת מהקשר שלה לסכסוך בכך שהוא מאפשר לה להמחיש את עוצמתה האזורית הגוברת. ריאד חוששת שיציבותה

תוחננים של צבא תימן מפגיזים עמדות של לוחמים שיעים ◀ השלטון המרכזי בתימן נלחם במורדים השיעים לסירוגין מאז 2004

הביטחון של תימן היה יעד לשישה ניסיונות חיסול במהלך 2012.¹⁷ לטענת האמריקנים, השלוחה של אל-קאעידה בחיג'אז היא המסוכנת שבשלוחותיו של הארגון.¹⁸ כך, למשל, ג'ון ברנן, היועץ למלחמה בטרור של נשיא ארה"ב, ציין ש"אל-קאעידה בחצי האי ערב" הוא כעת התא "הפעיל ביותר" של הארגון, וכי זו "בעיה חמורה ביותר לתימן... אנחנו נעבוד איתם כדי להסיר את הסרטן הזה מתימן".¹⁹ בשנים האחרונות כמעט עלה בידיו של הארגון להתנקש בחייו של מוחמד בן נאיף, שר הפנים של סעודיה ויורשו של יורש העצר בממלכה. הארגון גם כמעט הצליח לפוצץ מטוס נוסעים אמריקני מעל דטרויט בחג המולד ב-2009, וארגון המזוהה עימו, "גדודי עבדאללה עזאם" הצליח לפגוע במכלית נפט יפנית במצרי הורמוז. הארגון מנסה כל הזמן לפגוע באינטרסים מערביים ובמיוחד בתעבורה האווירית לארה"ב ומשכלל ללא הרף את יכולותיו. באפריל 2012 סיכל המודיעין הסעודי ניסיון של אל-קאעידה לפוצץ מטוס אמריקני באמצעות מטען שדומה לזה שהיה אמור להתפוצץ במטוס מעל דטרויט בדצמבר 2009.²⁰ הקשר בין סעודיה לארה"ב מתבסס - בין

המתעררת של תימן תהיה הזדמנות לאיראן, יריבתה האזורית, להמשיך להתערב בנעשה שם.

באמצעות השימוש בקהילות השיעיות בתימן, בעיראק ובבחרין למעשה מקיפה איראן את סעודיה מכל עבריה. אם תצליח איראן להקים מאחו יבשתי בצפון תימן, היא תשיג לעצמה מנוף לחץ פוליטי על ריאד, שכן יהיה באפשרותה להטריד צבאית את סעודיה בעת הצורך. השגת דריסת רגל בתימן תאפשר לאיראן גם להשיג גישה לים האדום, מה שיקל עליה לייצא נשק דרך הים - למשל לעזה - ולקיים נוכחות רצופה בסמוך למצרי באב-אל-מנדב האסטרטגיים.

גורמי הטרור מנצלים את הכאוס

עד כה מיקד הממשל בצנעא את מאמציו בהכלת ההתקוממות השיעית כיוון שהוא ראה בה איום חמור יותר לשלמותה וליציבותה של המדינה מאשר האיום הגלום בפעולות של אל-קאעידה. ממשלת סאלח אף גייסה פעילים מנוסים משורות אל-קאעידה כדי שייסעו לה במלחמתה נגד המורדים השיעים - פעולה שמוזכרה את המקלט שהעניק סאלח ללוחמי מוג'הדין אפגנים כדי לגייסם לכוחותיו במלחמת האזרחים ב-1994.

אל-קאעידה בחצי האי ערב ניצל את הכאוס הפנימי שנוצר בעקבות "המהפכה התימנית" והרחיב בהתמדה את השטחים שבשליטתו. במשך כמעט שנה הוא שלט במרבית מחוז עבייאן, לרבות בעיר ג'אר ובעיר הנמל זינג'יבר בירת המחוז, ואנשיו איישו את כל מחסומי הדרכים ברצועת החוף הדרומית של תימן.¹⁵ ככלל, ה"סניף" התימני של אל-קאעידה מורכב מסעודים (שמצאו מקלט בתימן) ומתימנים ומתגברים אותו בוגרי עיראק, לוחמים מאפגניסטן ופעילים ששוחזרו מגוואנטמו.¹⁶ חברי הארגון השוהים בתימן נהנים מחופש תנועה רב יחסית ב"חצר האחורית של סעודיה" - בעיקר בשל חוסר יכולתו של השלטון המרכזי במדינה לשלוט באפקטיביות על השטחים שמחוץ לבירה צנעא.

בפועל, כוחות "אנסר א-שריעה", המזוהים עם אל-קאעידה, משמשים האדמיניסטרציה המקומית בכמה אזורים שבהם הממשל המרכזי אינו נוכח. שבטים המצויים בברית עימם מנסים כל העת להרחיב את שליטתם גם לעיר המחוז לאוודר השולטת על הגישה

היתר - על האינטרס המשותף שיש להן למגר את אל-קאעידה ואת שותפיו. הסעודים מביאים לשותפות הזאת את ההיכרות האינטימית שיש להם עם הזירה בארצם ובתימן ואת יכולתם לנצלה לגיוס מקורות ומשפטי פעולה מקרב הפעילים התימנים והסעודים של אל-קאעידה.²¹ ניסיונותיהם של פעילי אל-קאעידה בתימן לפוצץ מטוסי נוסעים אמריקניים מלמדים על מאמץ לאמץ טכנולוגיות חדשות כדי לעקוף את אמצעי האבטחה הכבדים שנקטים בנמלי התעופה. במערב חוששים שבחסות האנרכיה הגוברת בתימן ימשיך אל-קאעידה לתקוף את התעבורה האווירית ואף ינסה לפגוע בחופש השיט במצרי באב אל-מנדב, נתיב המים שדרכו עוברים יותר משלושה מיליון חביות נפט מדי יום. לנתיב הימי הזה נשקף איום חמור במיוחד נוכח שיתוף הפעולה הגובר בין אל-קאעידה בתימן לבין שלוחת אל-קאעידה הסומאלית, "א-שבאב", השולטת בנמלים בצידו המערבי של המיצר.

בעיני האמריקנים, אל-קאעידה הוא הדאגה מספר אחת, ואילו ממשלת תימן מעוניינת להביס קודם כול את ההתקוממות השיעית ולדכא את התנועה הבדלנית בדרום המדינה - תנועה שהרימה את ראשה שוב בעקבות "האביב הערבי". אלא שגם הקיצונים האסלאמים בתימן צברו כוח ונהנים מתמיכתם של כמה שבטים ופועלים גם הם לפירוק המדינה. לכן האדי נלחם כעת גם באל-קאעידה משום שהוא משוכנע שהארגון מסכן את שלטונו ואת שלמותה הטריטוריאלית של תימן. נוסף על כך מלחמתו באל-קאעידה גם מקנה לשלטונו לגיטימציה ותמיכה כספית מהמערב וממדינות המפרץ. ואכן נראה כי מאז נכנס לתפקידו האיץ האדי את המאבק בקיצונים האסלאמים והצהיר שהוא מחויב למיגור אל-קאעידה.²² אנשי צבא אמריקנים מציידים ומאמנים את כוחות הביטחון של תימן ונעזרים בהם לאיסוף מודיעין (אם כי לא תמיד בשיתוף פעולה מלא). באביב 2012 חזרה ארה"ב לאמן יחידות צבא תימניות לאחר שהאימונים הוקפאו בתחילת 2011.²³

מאז כניסתו של האדי לתפקידו בראשית 2012 התרחב שיתוף הפעולה - בעיקר המודיעיני - עם האמריקנים, וכתוצאה מכך זינק מספר הסיכולים הממוקדים של חשודים בפעילות טרור באמצעות

מל"טים שממריאים מבסיס שמפעילים האמריקנים בחצי האי ערב.²⁴ מספר התקיפות האמריקניות נגד יעדי אל-קאעידה גדל, בעיקר במחוזות עביאן, שבוה ובעידא - מחוזות שבהם נהנים אנשי אל-קאעידה מחופש פעולה רב. בשום מקום אחר בעולם אין לאנשי אל-קאעידה שטח גדול יותר שנתון לשליטתם.²⁵ כדי לייעל את המלחמה באל-קאעידה יש למפעילי המל"טים האמריקניים סמכויות נרחבות לפגוע בדרום תימן במטרות חשודות גם "בלי לדעת בוודאות מהי זהות המטרות".²⁶ אומנם בתקיפות האלה נפגעים פעילי טרור רבים, אך גם אזרחים בלתי מעורבים.²⁷ ככל שגובר קצב ההתקפות מן האוויר, כך קשה יותר ויותר להפריד בין פעילי טרור לפעילי אופוזיציה לגיטימיים שלוחמים למען זכויותיהם ונגד הממשלה בצנעא. הפגיעה בפעילי אופוזיציה לגיטימיים ובתושבים בלתי מעורבים מגבירה את העוינות כלפי ארה"ב ומדרבנת צעירים תימנים רבים להתגייס לאל-קאעידה. המספר ההולך וגדל של מחנות אימונים שמפעיל הארגון בתימן מאפשר לו לאמן יותר ויותר לוחמים המצטרפים לשורותיו וכן טרוריסטים שמיועדים לפעולות טרור מחוץ לגבולות תימן.

האמריקנים גם הגדילו את הסיוע הכספי לתימן כדי לתמרץ אותה להילחם באל-קאעידה. אולם התברר שבמקרים רבים הסיוע הזה אינו יעיל במיוחד ומממן, בין היתר, יחידות צבא שחותרות תחת שלטון הנשיא וכן אג'נדות אישיות של מפקדים.

חיוני שארה"ב ובעלות בריתה במפרץ יגבשו תוכנית שתוכל להפיס את דעתם של האליטות התימניות ושל המהפכנים גם יחד בצעדיה הראשונים של תימן לקראת דמוקרטיה

עד כה מדדה וושינגטון את הצלחותיה בתימן על פי מספר אנשי אל-קאעידה שהיא הצליחה ללכוד או להרוג ולא על פי מצבה הכולל של תימן. בשל הקושי של הממשלה בצנעא לשלוט באפקטיביות ובעקבות עלייתם של כוחות חדשים נוצר מצב שבו יש כיום במדינה מוקדי כוח רבים. ארה"ב תיאלץ להבינם אם תרצה להתמודד ביעילות עם איום הטרור הנשקף מהסניף התימני של אל-קאעידה. במילים אחרות: יש צורך ביותר מאשר התקפות מל"טים נגד פעילים ונגד מנהיגים של אל-קאעידה כדי להתמודד עם האיום האסטרטגי הזה. מאחר שאל-קאעידה מבסס את אחיזתו בשטחים נרחבים בתימן שבהם לממשלה המרכזית אין דריסת רגל, צפויה ארה"ב להיתקל בקשיים הולכים וגדלים גם במאמציה להשיג מודיעין אמין על פעילות הארגון ועל פעילות סוכניו, ואילו לארגון יש בסיס נוח יותר לפעולה ולגיוס.

סיכום: גורלה של מדינה כושלת

האליטה הנוכחית בתימן שותפה במלחמה נגד אל-קאעידה ומבקשת להגביל את מעורבותה של איראן במדינה. היא תישאר מחויבת לכך כדי שהסיוע הזר יימשך. במקביל היא שואפת להפחית את השפעתם הנמשכת של אנשי סאלח - בני משפחתו, בני השבט שלו ובעלי בריתו - בצבא תימן, אך היא עושה זאת בזירות רבה כדי שאלה לא יחושו שנשקפת סכנה ממשית לאינטרסים שלהם ויגיבו באלימות. אף על פי כן ישנם רבים בהנהגה הנוכחית של תימן שאינם שלמים עם ההסכם שאיפשר את הסתלקותו של סאלח. כזכור, ההסכם מעניק לנשיא לשעבר חסינות מפני העמדה לדין ומפקיד את ניסוח החוקה החדשה של תימן בידי האליטות הישנות.

המהפכה בתימן, שהחלה בקריאה להנהגת דמוקרטיה, הפכה מאז למאבק כוחות בין האליטות השולטות. גם בתרחיש האופטימי ביותר של העברת שלטון מסודרת מופקד השלטון במדינה במהלך תקופת המעבר בידיהם של אנשי המשטר הישן, אשר קרוב לוודאי ינסו למנוע, או לפחות לעכב, רפורמות דמוקרטיות. אם הצעירים שיצאו לרחובות ימשיכו לדבוק בעמדותיהם המקוריות ולתבוע שינוי אמיתי, עלול השלטון החדש להגיב בהתנגדות אלימה, שכן עדיין לא הוכח שהוא הפך לשוחר דמוקרטיה. נהפוך

מל"ט חמוש אמריקני ◀ מאז כניסתו של האדי לתפקידו בראשית 2012 התרחב שיתוף הפעולה - בעיקר המודיעיני - עם האמריקנים, וכתוצאה מכך זינק מספר הסיכולים הממוקדים של חשודים בפעילות טרור באמצעות מל"טים שממריאים מבסיס שמפעילים האמריקנים בחצי האי ערב

הוא, יש יותר ויותר סימנים לכך שבתיווך החליפה אוטוקרטיה חדשה את זו הישנה. בתמונה הכוללת של מאבקי הכוח בתימן המאבק בין שוחרי הדמוקרטיה לשלטון האוטוקרטי הוא שולי למדי. במשך 33 שנה היה סאלח במידה רבה הדבק שאיחד את הזירה התימנית המפולגת. ללא הדבק הזה קיים חשש שתימן - במתכונת של יחידה לאומית אחת - לא תאריך ימים. הכוחות שפועלים לפירוק תימן הם חזקים: השיעים, אל-קאעידה ותנועות בדלניות שונות. המערב, שעדיין מסתכל על תימן דרך הפריזמה הצרה של המלחמה בטרור, יועיל לא רק לתימן אלא גם לעצמו אם יעזור לממשלה החדשה להשיב את הסדר ואת השליטה במחוזות המרוחקים של המדינה ויסייע לה לבנות מחדש את מוסדות המדינה - בראש ובראשונה את הצבא - שנפגעו בתקופת שלטונו של סאלח ובמהלך "המהפכה התימנית".

לכל אחת מהקבוצות המרכיבות את הפסיפס התימני יש חזון שונה לעיצוב המדינה, והתוצאה היא לעיתים התחברות לכוחות חיצוניים כדי לשפר את מעמדן פנימה - מה שהופך את תימן לזירת מאבק נוספת וחשובה ביותר בין איראן ואל-קאעידה לבין המערב. יותר מתמיד יש לראות בכישלון המדינה התימנית לא רק איום פנימי על יציבותה, אלא גם איום גובר על ביטחונה של מפיקת הנפט הגדולה בעולם, סעודיה. וכידוע, איום על סעודיה הוא לא רק איום חמור על חצי האי ערב ועל המזרח התיכון כולו אלא גם על כלכלת העולם. לכן חיוני שארה"ב ובעלות בריתה במפרץ יגבשו תוכנית שתוכל להפיס את דעתם של האליטות התימניות ושל המהפכנים גם יחד בצעדיה הראשונים של תימן לקראת דמוקרטיה. זאת לאור ההבנה שקידום דיאלוג לאומי הוא הדרך להשגת יציבות וביטחון לטווח הארוך.

הערות

1. "Yemen President Challenged by ex-President Son", *Al-Arabia*, April 30, 2012
2. "Yemen President Orders Military Trial for Saleh's Rebellious Half-Brother", *The National*, April 16, 2012
3. קואופטציה היא שיטת פעולה לנטרול גורמי אופוזיציה באמצעות שילובם בהנהגה.
4. "Al Qaeda Linked Group Blows up Gas Pipeline East of Yemen", *Al-arabiya*,

27 April 2012

5. "Hunger in Yemen: Disaster Approaching", *The Economist*, April 21, 2012
6. "Hundreds of Thousands Rally for South Yemen Self-Role", *France24*, 13 January, 2013
7. Eric Schmitt and Robert F. Worth, "With Arms for Yemen Rebels, Iran Seeks Wider Mideast Role", *The New York Times*, March 15, 2012
8. "Iran Continues to Mess Up in Yemen", *Arab News*, April 18, 2012
9. "Political Unrest in Yemen", *Al Arabiya*, March 30, 2012
10. "US Envoy Says Iran Working to Destabilize Yemen: Report", *Reuters*, 13 January, 2013, <http://reut.rs/13scsfY>
11. Muaad Al-Maqtari, "Saudi Arabia Accuses Iran of Supporting Ansar Al-Sharia in Yemen", *Yemen Times*, April 30, 2012
12. "Yemen Arrests Prompt President's Warning to Iran", *BBC News*, 18 July 2012. see also: "Iranian Spy Cell Arrested in Yemen", *Yemen Post*, 18 July, 2012 and "Yemen Busts Iran Spies Posing as Investors: Ministry", *Arab News*, 8 October 2012, <http://bbc.in/Mtd0qn>
13. Michael Segall, "Iran Targets Yemen", *Jerusalem Issue Brief*, Vol.12, No.9, Jerusalem Center for Public Affairs, April 22, 2012
14. יואל גוז'נסקי ויונתן שכטר, "מלחמה על ידי שליח בחצי האי ערב", *מבט על*, גיליון 164, 4 במארכס 2010
15. Scott Shane and Eric Schmitt, "Bomber in Plot on U.S. Airliner Is Said to Be a Double Agent", *The New York Times*, May 8, 2012
16. יואל גוז'נסקי ויורם שוויצר, "התחדשות גל הטרור בחצי האי ערב?" *מבט על*, גיליון 140, 9 בנובמבר 2009
17. Hakim Almasmari, "Yemen Militants Strike Back in the South", *The National*, 5 January, 2013, <http://bit.ly/TPIBrF>
18. Kareem Fahim, "Militants and Politics Bedevil Yemen's New Leader", *The New York Times*, April 23, 2012
19. "ארה"ב: נסיר את הסרטן של אל-קאעידה בתימן", *NRG*, 8 במאי 2012
20. Scott Shane and Eric Schmitt, "Qaeda Plot to Attack Plane Foiled, U.S. officials Say", *The New York Times*, May 7, 2012
21. יורם שוויצר, טל פירסט ויעניב יוגב, "בריתות נגד טרור: סעודיה, תימן וארה"ב נגד אל-קאעידה", *מבט על*, גיליון 14, 335 במאי 2012
22. "Yemen's President Vows to Defeat Al-Qaeda", *Arab News*, May 6, 2012
23. "Yemeni Forces Press Assault to Recapture Al-Qaeda Bastion", *Al-Arabiya*, May 13, 2012
24. Greg Miller, "CIA Seeks New Authority to Expand Yemen Drone Campaign", *The Washington Post*, April 19, 2012
25. Ken Dilanian and Davis S. Cloud, "In Yemen Lines Blur as U.S. Steps Up Airstrikes", *The Los Angeles Times*, April 2, 2012
26. Eric Schmitt, "U.S. to Step Up Drone Strikes Inside Yemen", *The New York Times*, April 25, 2012
27. "Qaeda Leader Linked to USS Cole Attack Killed in Yemen", *Middle East Online*, May 7, 2012